కాటుక కంటినీరు

అవి కళ్ళుకావు. దుఃఖాలు కాపురం పెట్టుకొన్న ఇళ్ళు: ఆ అమ్మాయి కళ్ళలో గిర్రున తిరిగిన కన్నీరు క్షణ మాత్రం దృగ్గోచరమై సుమిత్ర ఆలోచనలను అంకితం చేసుకొన్నది. కలకంఠి కంటకన్నీరొలికిన......

మెలకువ రాగానే లేచి పడకపైన కూర్చుంది సుమిత్ర. లేచి కూర్చోగానే కిటికీ గుండా లోపలికి వీస్తున్న ప్రాతర్మందానిలం ఆమెను పలకరించింది. కిటికీ కవతలి తోటలో అప్పుడే వికసించిన పువ్వులు బ్రతుకంటే భయంలేని పసి వాళ్ళకుమల్లే పిల్ల తెమ్మెరలతో ఆడుకుంటున్నాయి. మ్రాని మల్లి చెట్టు కొమ్మల్లోనుంచీ పడమటి కొండ రొమ్ముపైన పాలిపోతున్న నెలవంక కన్పిస్తూంది. పడుకోబోతూ తగ్గించి పెట్టిన దీపం గదిలో ఇంకా సన్నగా వెలుగుతూంది. ఆ వెలుగులో కాలెం

డరు వైపుచూసింది సుమిత్ర. ఆగస్టు నెల. ఇరవై ఆరో తారీఖు. శుక్రవారం. ఏమిటో తన పిచ్చిగానీ ఈ కాపురంలో తన కన్ని రోజులూ ఒకలాగే ఉన్నాయి. చిరుతరగల మువ్వల గలగలలతో అందాలను కుస్తరించుకుంటూ సాగిపోయే సెలయేటి నడకలా ఉండటం లేదీ బ్రతుకు. ఇది చీకటిలా స్తంభించిపోయింది. ఈ చీకటిలో ఒక్క ఆశా కిరణమైనా కనపించడం లేదు.

చీమచిటుక్కుమంటే ఉలికిపడి, వడగాలి విసురుకే గడ గడలాడిపోయే పిరికితనాల ప్రోపుగాదు సుమిత్ర. ఆమె చీమ కుర్తి రెడ్ల ఆడుపడుచు. మనిషన్న తర్వాత వానిలో మంచీ చెడూ రెండూ ఉండకతప్పదు. చీమకుర్తి రెడ్లు నిఖార్సయిన మనుషులు. అయినవాడికి గుండె కోసి ఇచ్చినా, కాని వాడి గుండెల్లో కైజారులుగా బ్రతికినా తమకే చెల్లు ననిపించుకున్న దండిగుండెల మగసిరిరాయళ్ళు వాళ్ళు. ఇటు మెట్టినింటి వాళ్లయినా సామాన్యులు గారు. వీళ్లూ పది ఊళ్లలో తమ మాటకు తిరుగులేకుండా బ్రతికి పదిమందికి పెట్టిపోసిన వాళ్ళే. ఈనాటికీ బండినిండుకూ వడ్లమూట లెత్తించి మిషనులో దంపించుకొస్తే ఆ బియ్యం రెండు వారాలకు చాలదు. మందికీ మార్బలానకీ తక్కువలేదు. కానీ భగవంతుడు చూచిన చిన్నచూపు ? అదే వచ్చిన లోటు.

సుమిత్ర కింకా ఇరవై మూడేళ్ళు నిండలేదు. నాలుగేళ్ల క్రిందట ఒకనాడు తిరుచానూరు అలిమేలుమంగమ్మ సన్నిధానంలో పందిళ్ళు వేయించి బాజాలు మ్రోగించడంతో విద్యార్థిని సుమిత్ర గృహిణి సుమిత్రగా మారిపోయింది. పరకాయ ప్రవేశంలాంటి అనుభవం! స్టౌమీద కాఫీ కాచుకుని బుడిగంత పాత్రలో కుంపటిమీద గుజ్జనగూళ్ళు వండుకోడానికి సుమిత్రది

బొమ్మిరింటి కాపురంగాదు. పది మడకల సేద్యం. అయిదుగురు జాలేళ్ళు. పైరు నాటకమనీ, పంటకోతలనీ, గానుగ ఆడకమనీ నిరంతరంగా ప్రాణికల్లుకున్న తీగలాగా కుటుంబాన్ని ఆశ్రయించుకుని ఉన్న పనివాళ్ళు. వీళ్ళుగాక చుట్టపుచూపుగా వచ్చి నాలుగు రోజు లుండిపోయే బంధువులు. మామగారు శివారెడ్డి. ఆయనొక తాటాకుల మంట. అంతలో ఏనుగెక్కినంత సంతోషం, ఇంతలో పాతాళానికి కృంగినంత విచారం ఆయనకు! వృద్ధాప్యం ఆయనను ఇల్లు కదలనివ్వడం లేదు. ఆ లోపాన్ని భర్తీచేయడానికా అన్నట్టు హమేషా ఊళ్ళు తిరుగుతూంటాడుచిదానందం.సుమిత్రను కలవారికోడలు కామాక్షితో ఉపమిస్తే, ఆమె భర్త రచ్చపైన (కాకపోతే రాజ్యంపైన) మెలిగే రాజేంద్రభోగి.

సుమిత్ర పడకపైన లేచికూర్చున్న అయిదు నిమిషాలకు తొలి కోడి కూసింది.

గదిలోనుంచి ఈవలికి వచ్చింది సుమిత్ర. గోడవార చాప వేసుకున్న రాజమ్మ గాఢ నిద్రలో ఉంది.

"ఇదిగో రాజమ్మా! కోడి కూసింది. అదనంగా మన తలంట్లపని ఒకటీ రోజు. లేవాలి మరి!"

"మొన్ననే వెళ్ళినట్టుంది. మళ్ళీ శుక్రవారం వచ్చేసిందటమ్మా!" అంటూ లేచి కూర్చుంది రాజమ్మ.

తలుపులన్నీ గడియ తీసుకుంటూ వసారాలోకి వెళ్ళింది సుమిత్ర. తలుపు తీసిన చప్పుడు వినిపించగానే అరుగుపైన పడుకున్న పెద్ద పాలేరు నరయ్యాగూడా మేలుకున్నాడు.

"ఈ రోజేం పనులున్నాయి నరసయ్యా" అంది సుమిత్ర.

"పనులు లేకేమండమ్మగారూ! నిన్న సాయంత్రానికీ అడుసు దున్నడం ఆఖరయింది. ఈ రోజు తోపులో ఆకు కొట్టాలి. పది మంది కూలీలొస్తారు..." కోడెలకు గడ్డి పెట్టడం కోసం కొట్టంవైపు బయల్దేరాడు నరసయ్య.

ఎప్పుడొచ్చిందో ఏమిటో సాయబులు పిల్ల తహైరా అప్పుడే మేడ ముంగిట చెత్త ఊడ్చి కుండీలో పేడనీళ్ళు కలుపు కుంటూంది.

"మీ అమ్మకు జ్వరం ఎలా ఉందే తహైరా! భద్రం, భద్రం. జాగ్రత్తగా చూచుకోవాలి నువ్వు. గంజికి నూకలు కావలిస్తే తీసుకెళ్ళు" అంది సుమిత్ర.

"మొన్న మీ రిచ్చినవి ఇంకా ఉన్నాయండమ్మ గారూ! అయిపోతే మిమ్మల్నడక్క మరెవరిని అడుగుతాను" అంది తహైరా.

కొద్ది క్షణాల్లో శివారెడ్డిగారి మేడ 'కీ' ఇచ్చిన గడియా రమైపోయింది. బావి దగ్గర గిలక చప్పుడు. పెరట్లో పాత్రల కదలిక. కొట్టంలో కోడెల మెడ పట్టెళ్ళకు కట్టిన చిరు గంటల మ్రోత...

మసక చీకటి మాసిపోతూంది. పూర్వదిగ్భాగాన అరుణ కాంతులు విరిసిపోతున్నాయి. అది సుమిత్ర తన రాజేంద్ర భోగికి మేలుకొలుపులు పాడుకునే వేళ. ఈనాడాయనగారు ఊళ్ళో లేడు...

సూర్యోదయాన్ని తిలకిస్తూ కిటికీ దగ్గర నిల్చుంది సుమిత్ర.

కొండ కోనలపైన వినీలగగనం. గగనాన్ని చుంబించే కొబ్బరితోటల మధ్య నాలుగు వందల కడపలున్న ఊరు. ఊరికంతా మోతుబరి శివారెడ్డి. తనా ఇంటి పెద్దకోడలు. ఈ విశాల విశ్వంలో అదీ తన స్థానం! తనీ ఇంటిని ఎంత వరకూ చక్కదిద్దుకోగలుగుతుంది? ఎందరి మనసులకు ఆనందాన్ని పంచి పెట్టగలుగుతుంది? ఈ ప్రశ్నలకు కాలం ఇవ్వనున్న సమాధానం ఎలాంటిదో తన ఊహ కందటంలేదు...

ఆలోచనా స్రవంతి హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. మూరెడు పొడుగు కానుగపుల్లతో పళ్ళు తోముకుంటూ ముసలాయన తోటలోనుంచీ వస్తున్నాడు. ఆదరా బాదరాగా హాల్లోకి వెళ్ళి కిటికీ గుండా కొట్టంవైపు చూచింది సుమిత్ర. పసల కుర్రాడు పాలు పితుకుతున్నాడు. 'రక్షించాడు'—అనుకుంది సుమిత్ర. ముఖం కడుకున్న మరు నిమిషంలో కాఫీగ్లాసు కంటబడక పోతే ముసలాయన పరిస్థితి వర్ణనాతీతం! సంగ్రహంగా చెప్పాలంటే అప్పుడాయన అగ్గిమీద గుగ్గిలం.

వేళ తప్పకుండా కాఫీ తయారైంది. వంటలూ వార్పులూ కొనసాగుతున్నాయి. జాముప్రొద్దెక్కింది. పోస్ట్ మన్ రంగన్న టపా తీసుకొచ్చాడు. ఉత్తరాలు చదవడం పూర్తిచేసి దినపత్రిక తిరగవేస్తూంది సుమిత్ర...

"నమస్కారమండీ రెడ్డిగారూ!" ఖంగుమంటున్న కంచు గొంతుక.

"వచ్చేశారా సిద్ధాంతిగారూ! రండి, రండి." ముసలాయన స్వాగతం చెబుతున్నాడు. "మనిషిని పంపిస్తేగానీ వచ్చారుగారు. ఎలాగైతేనేం, రావడమే మాకు ముఖ్యం. కూర్చోండి, కూర్చోండి..."

ఆగంతకు డెవరో సుమిత్రకు బాగా తెలుసు. ఫామిలీ డాక్టరులాగా ఈయన ఫామిలీ జ్యోతిష్కుడు. ఇరవై మైళ్ళ దూరంలో ఎక్కడో ఓ పల్లెటూళ్ళో ఆయన నివాసం...

దినపత్రికను మడిచి టేబులుపైన ఉంచింది సుమిత్ర.

హాల్లో ప్రసంగం మళ్ళీ ప్రారంభమైంది.

"కానీ ఈసారి కుంటి జవాబులు చెబితే నేనూరుకోనండీ సిద్ధాంతిగారూ! తాడో పేడో తేల్చిగానీ మీరు వెళ్ళడానికి వీల్లేదు. కాకపోతే ఏమిటయ్యా మీరు మరీనూ! వక్రదృష్టి అంటారు. కేంద్రవేధ అంటారు. ఆగ్రహం పడ్చిందంటారు. ఈ గ్రహం పళ్ళికిలించిందంటారు. నిజమేనయ్యా నిజమే; అందుకేంచేయాలి బాబూ—అంటే బదులు చెప్పరు. అదేం జరగదండీ సిద్ధాంతిగారూ! కావలిస్తే మీ రొకసారి జాతకాలన్నీ తిరగవేయండి. నాలుగు రోజులపాటు ఇక్కడే ఉండండి. అంతే నేను చెప్పగలిగింది..."

రెడ్డిగారి ధోరణి సిద్ధాంతిగారికి సుపరిచితమే! ఈయనెంతటి పెడసరి ఘటమో, ఆయ నంతటి లౌక్యుడు. "అలాగేనండీ అలాగే! ఈసారి మీకు అన్ని వివరాలూ తృప్తికరంగా చెప్పి గానీ నేనిక్కడి నుంచీ కదలను..." అంటూ ఆయన తృప్తికరంగా సమాధానం చెప్పాడు.

ఒకటి రెండు నిమిషాలు మౌనంగా గడిచి పోయాయి.

రెడ్డిగారు మళ్ళీ ప్రారంభించారు—"చూడండి సిద్ధాంతి గారూ! బ్రతుకన్న తర్వాత ఏవో విచారాలూ వెతలూ ఉండకపోవు. ఆమాత్రం నాకూ తెలుసు. కానీ తీరని విచారాలూ, ఆరని వెతలూ అయితే ఎలా భరించగలం చెప్పండి? ఇద్దరమ్మాయిలకు, ఇద్దరబ్బాయిలకు పెళ్ళిళ్ళు చేశానా? ముహూర్తాలు పెట్టింది మీరు. వశిష్టులవారికి రామాయణం చెప్పినట్టుంది నా కథ. అమ్మాయిలకు పెళ్ళిళ్ళయిన తర్వాత ఇది ఎనిమిదో ఏడు. పెద్దవాడికి పెళ్ళయి నాలుగేళ్ళు కావస్తున్నాయి. ఒక కడుపులోనైనా ఒక కాయ కాయగూడదటండీ సిద్ధాంతిగారూ! చివురుపెట్టని ఈ మోడుకొమ్మల మధ్య ఎలా బ్రతకమంటారు నన్ను? ఏం పాపం చేశానని నాకీశిక్ష?"

గదిలో సుమిత్ర వేడిగా నిట్టూర్చింది.

"చిన్నవాడి సంగతి మీదాకా వచ్చిందో లేదో నాకు తెలియదు. నిరుడీలాంటప్పుడు వాడు కొత్త పెళ్ళికొడుకు. పెళ్ళి ఏనాడు జరిగిందో అంతటితోసరి! వాడా పెళ్ళాం ముఖం చూడలేదు. అదేమని నిలదీసి అడిగితే నాకిష్టంలేని పెళ్ళి నువ్వెందుకు చేశావంటాడు. ఆరు నెలలయింది వాడు ఇల్లు వదిలిపెట్టి! ఇంతవరకూ అజాపజాలేదు. బంగారంపండే పొలం లాంటి సంసారమండీ సిద్ధాంతిగారూ! దీనికీ గతి ఎందుకొచ్చిందో మీరే చెప్పాలి..."

చరాలున పైకిలేచి మెట్లెక్కి మేడపైకి వెళ్ళిపోయింది సుమిత్ర. ప్రతిరోజూ ఏదో ఒక విధంగా వింటూ ఉన్న పురాణమే ఇది!

సుమిత్ర మానసాకాశంలో ఒకే ఒక ప్రశ్న హోరు హోరున గింగుర్లు తిరుగుతూ ఉంది వాళ్ళంటూ ఉంటే వింటూ ఉండడమేనా తాను చేయగలిగింది?

ఈ కాపురాని కీగతి ఎందుకు వచ్చిందన్న ప్రశ్నకు సిద్ధాంతిగారు తమ శాస్త్రానికి సంబంధించిన పరిభాషలో ఏదో జవాబు చెప్పవచ్చు. ఆకాశంలోని నక్షత్రాలకు, భూమిపైన పుట్టి పెరుగుతున్న మానవులకు ఏవో లంకెలున్నాయని చెబుతుంది వారి శాస్త్రం. అందులోని నిజా నిజాల సంగతి తనకు తెలియదు. తానూహించ గలిగినంతలో తనకొక కారణం కొట్టవచ్చినట్టుగా స్ఫురిస్తుంది. కానీ, తన మాట నెవరూ వినిపించుకోరు. అథవా వినిపించుకున్నా తేలిగ్గా నవ్వి పారేస్తారు...

తలపుల బరువుతో వాలుకుర్చీలోకి వాలిపోయింది సుమిత్ర.

సుమిత్ర స్మృతిపథంలో నాలుగేళ్ళనాటి గాథ జడ వానల్లో కొండవాగులా పరుగెడుతూంది.

ఆనాటి ఉదయం తిరుచానూరులో పెళ్ళిజరిగింది. సాయంకాలానికల్లా బంధువులందరూ ప్రత్యేకంగా మాట్లాడుకున్న బస్సులమీద వరుడి స్వగ్రామానికి తరలివచ్చేశారు. రాత్రి ఎనిమిది గంటలవరకూ బడిలో మకాము. అప్పుడు బయల్దేరింది పెళ్ళి ఊరేగింపు. పెట్రోమాక్సులైట్లు వెలుగు వెల్లువల్లో పెళ్ళి ఊరేగింపు పూలతెప్పలా బయల్దేరింది. దక్షిణాది మేళ గాళ్ళ నాదస్వరాలు త్యాగయ్యగారి పాటల బాటలపైన శ్రోతలను ఆనందలోకాలకు తీసుకెళ్ళుతున్నాయి. కీలుగుర్రాలాడు

తున్నాయి. ముద్దుల పెళ్ళికూతురు సుమిత్ర కారు వెనుక సీట్లో భర్తసరసన కూర్చుంది. కదిరినుంచీ మల్లెపువ్వులు తెప్పించి కారును హంసలా అలంకరించారు. పనిలో పనిగా ఆ కారు పెళ్ళిఊరేగింపులో రాయంచనడకలు నేర్చు కుంటూంది.శరత్కాల సంధ్యాసమయంలో పచ్చటి చేలపైన మిల మిలలాడే లేలేత వెన్నెల వెలుగుల్లా సుమిత్ర అంతరంగంలో సిగ్గుదొంతరలు దోబూచులాడు తున్నాయి. బాగా తలవంచు కుని కూర్చుంది సుమిత్ర. జేబుగుడ్డను పెదవులకడ్డంగా ఉంచు కుని సుమిత్రకు మాత్రం వినిపించేటట్టుగా, "మరీ ఇంతగా తల దించుకుంటే వీళ్ళందరూ ఎవరి ముఖం చూడాలని?" అంటూ కొంటెగా ప్రశ్నించాడు పెళ్ళికొడుకు. మునిపంటితో కొరు క్కున్న చిరునవ్వు కలువ కళ్ళల్లోనుంచీ పెల్లుబికి గులాబీ చెక్కిళ్ళపైకి వ్యాపించగా సుమిత్ర మరింతగా సిగ్గుపడి పోయింది. పెళ్ళి ఊరేగింపు సాగిపోయింది...

పట్టుచీరతో, తలనిండుకూ పువ్వులతో, అరమోడ్పు కన్నులతో పుత్తడి బొమ్మలా కూర్చున్న సుమిత్రకు వీథిపొడు గునా ఇదివరకెన్నడూ చూచి ఎరుగని ముఖాలే కనిపిస్తు న్నాయి. కొత్త ఊరికివచ్చిన కొత్తకోడలి చుట్టూ ఆ ఊరివారి చూపులు బారులు కట్టుకున్న తుమ్మెదల్లా పచార్లు తిరుగు తున్నాయి.

ఊరేగింపు పడమటి వీధిగుండా వెళ్ళుతూంది.

ఆ వీధిలో ఓ పెంకుటిల్లు. వాననీటిలో తడిసి బయటి గోడలు నల్లబడిపోగా, వీధివైపు పిట్టగోడ కూలిపోగా, పైకప్పు తాలూకు పెంకులు సగానికి సగం విరిగిపోగా, దీపాలతో ముగ్గు

లతో వెల్లవేసిన గోడలతో కలకలలాడుతున్న గృహాల మధ్య చిన్నబోయి చీకటితో పాడువానట్లున్న పెంకుటిల్లు...

ఆ ఇంటి ఎదుట ఓ అమ్మాయి...

ఆమె వయస్సెంతుంటుంది? చెప్పడం కష్టం. కట్టుకున్నది పాత చీర. బోసిగా ఉన్న మెడ. దువ్వుకోని శిరోజాలు. కదలిక లేని కనురెప్పలు. అవి కళ్ళుగావు. దుఃఖాలు కాపురం పెట్టుకున్న ఇళ్ళు!

ఆమె చీకటిలో నిల్చుంది. పెట్రొమాక్సు దీపాల కాంతులు చీకటిని చీల్చుకుని విచ్చుకత్తుల్లా ఆమె పైకి దూకుతున్నాయి.

విద్యుద్ఘాతం తిన్నట్టుగా ఉలికిపడింది సుమిత్ర. ఉలికిపడిన క్షణంలో ఆమె కళ్ళు పూర్తిగా విచ్చుకున్నాయి. ఆ పెంకుటింటి వసారాలో తన రుక్మిణి! ఆ చీకటింటి వసారాలో తన చిన్ననాటి నేస్తం! సుమిత్ర తన కళ్ళను తానే నమ్మలేకపోయింది.

"నువ్వేనా రుక్మిణీ! నువ్విక్కడున్నావా రుక్మిణీ!!" అంటూ స్నేహితురాలిని పలకరిస్తున్నట్టే భ్రమించింది సుమిత్ర.

పలకరించకపోతేనేమి, సుమిత్ర చూపులు పూలగుత్తుల్లా, పన్నీటి చిలకరింపుల్లా ఆ అమ్మాయిని స్పృశించాయి.

ఒక క్షణం అలా గడిచింది. రెండో క్షణం గూడా అలాగే గడిచింది. మరుక్షణంలో తెల్లటి కాగితం నడుమ నల్లటి బొమ్మలా దీపకాంతుల మధ్య ప్రత్యక్షమైన ఆ పరిదీనమూర్తి గిరుక్కున వెనుదిరిగి చీకటిలోకి జారిపోయింది.

ఆ ఒకటి రెండు క్షణాల వ్యవధిలోనే సుమిత్ర ఆ అమ్మాయి కళ్ళల్లో గిర్రున తిరుగుతున్న కన్నీటిని చూడగలిగింది. ఆమె ముఖంలో గూడుకట్టుకున్న విషాద భావాలను పసిగట్టగలిగింది.

దారి ప్రక్కన తారసిల్లిన ఒకానొక దీనురాలిని గురించి పట్టించుకోకుండా, ఆమెకోసం ఆరాట పడుతున్న సుమిత్ర కోసం ఆగకుండా ఊరేగింపు ముందుకు సాగిపోతూంది..

కానీ, సుమిత్ర ఆలోచనలు మాత్రం ఆ పెంకుటింటి దగ్గరే ఆగిపోయాయి.

ఈ ఊళ్ళో ఎందుకుంది రుక్మిణి? ఇక్కడామె కెవరున్నారు? ఆ ఇంట్లో ఏంచేస్తూంది రుక్మిణి? ఎలా బ్రతుకుతూంది? చిట్టచివర అన్నిటికన్నా క్లిష్టమైన ప్రశ్న—స్నేహితురాలికి పెళ్ళి జరుగుతూంటే కంట నీరు పెట్టుకోవలసినంతగా కష్టా లేమొచ్చాయి రుక్మిణికి?

ఆనాటి రాత్రితో పెళ్ళి వేడుకలన్నీ ముగింపు కొచ్చేశాయి. మళ్ళీ నాలుగు రోజుల్లో పెళ్ళి సందడిగూడా తగ్గిపోయింది. ఓ రోజుసాయంత్రం చీకట్లు చిందులు త్రొక్కుతూ వచ్చి లోకాన్ని ముట్టడించాయి. వంటలక్క రాజమ్మను వెంటబెట్టుకుని పెరటిదారిగుండా సుమిత్ర పడమటి వీధిలోకి వచ్చింది. అక్కడినుంచీ గమ్యస్థానానికి ఎంతోదూరం లేదు. రాజమ్మను వసారాలో కూర్చోబెట్టి ఒంటరిగా పెంకుటింట్లో ప్రవేశించింది సుమిత్ర.

రెండుగదులమధ్యగా వెళ్ళుతున్న దారికి చివర నడవలోకి తెరచుకుంటున్న ద్వారం దగ్గర నిల్చుని సుమిత్ర లోపలికి చూచింది. అక్కడొక దీగుడులో మట్టి ప్రమిదలోని పత్తి వత్తి గుడ్డిగా వెలుగుతూంది. నడవ కావలి భాగం నివాసయోగ్యంగా ఉన్నట్టులేదు. మట్టిబెడ్డలు ఊడిపోతున్న గోడలు వీలైనంత వికృతంగా ఉన్నాయి. పైకప్పులోనుంచీ అక్క డక్కడా ఆకాశం కన్పిస్తూంది. ఆ రంధ్రాలగుండా వాన నీటికి ఇంటి లోపల గూడా ఆశ్రయం దొరకు తుందేమోమరి—తేమ తగిలి పాదాలుజిల్లు మంటున్నాయి.

పిలి స్తే పలికేటంత దూరంలో రాజమ్మ ఉందన్న స్పృహే లేకపోతే మానవాకారంలాంటిదేదీ కానరాని ఆ చీకటి గుయ్యా రంలో సుమిత్ర అలా ఎంతోసేపు నిల్చోగలిగేది గాదు.

ఎంతకూ అలికిడి వినిపించకపోయేనరికి "ఎవ్వరూ లేర టమ్మా?" అని సుమిత్రను పలకరిస్తూ రాజమ్మ కూడా లోప లికి వచ్చేసింది.

"ఎవరు? ఎవరహ్ ... అక్కడ?" ఆ ప్రశ్న ఉప్పెనలా గొంతుకను పెగల్చుకొని వచ్చిన దగ్గులో పర్యవసించింది.

అందాకా ఆ నడవలో తన చూపులకు ఆనకుండా నీడలో ఉండిపోయిన నులకమంచం ఒకటీ ఆ క్షణాన సుమిత్రకు లీలగా పొడగట్టింది. నిలువునా దుప్పటి కప్పుకుని ఆ మంచంపైన పడి ఉన్న వృద్ధుడు లేచి కూర్చోడానికి ప్రయత్నిస్తూ పైకి లేవనీ కుండా క్రిందికి పడదోస్తున్న దగ్గుతో ఘర్షణ పడుతున్నాడు.

ఓ అడుగు ముందుకు వేసింది సుమిత్ర.

చివరి కెలాగైతేనేం ఆ వృద్ధుడు లేచి కూర్చున్నాడు. బట్టగట్టిన తల. చెంపల పైన తెల్లటి గడ్డం. లోతుకుపోయిన కళ్ళు. శిఖరంలాంటి ముక్కు. అస్థిపంజరంపైన చర్మపు తొడుగులాంటి ఆకారం...

మళ్ళీ ఒకసారి మాట్లాడి ఆ ముసలి ప్రాణందగ్గును కొని తెచ్చుకోవలసిన అవసరం లేకుండా, "రుక్మిణికోసం వచ్చానండీ తాతగారూ!" అంటూ బదులు చెప్పింది సుమిత్ర.

"రుక్మిణికోసమా! చూపు సరిగ్గా తెలియడం లేదు. ఎవ రమ్మా నువ్వు?"

"మాదీఊరుకాదండీ తాతగారూ! కొత్తగా ఇక్కడికి వచ్చాను. రుక్మిణీ, నేనూ ఒక బడిలో కలిసి చదువుకున్నాము. రెండు మూడేళ్ళపాటు అక్క చెల్లెళ్ళలా మెలిగాము..."

"ఐతే మీది గూడూరన్నమాట! కూర్చోమ్మా కూర్చో. రుక్మిణి వైద్యుడికోసం వెళ్ళింది. వెళ్ళిన సమయానికి అతగా డింట్లోఉంటే ఈపాటికిమందు తీసుకుని వచ్చేస్తూ ఉంటుంది." మళ్ళీ దగ్గుతెర. మహా ప్రభంజనంలో పండిన వెదురు బొంపంలా ఊగిసలాడిపోతున్న ఆ ముసలివాడివైపు చూడలేకపోయింది. సుమిత్ర.

దగ్గుతెర విడిపోయి మళ్ళీ కాస్త ఓపరికం చిక్కగానే వృద్ధుడు సుమిత్రవైపు తిరిగాడు. ఓసారి ఎగాదిగా చూచి "పెళ్ళయిందా తల్లీ?" అంటూ నీరసంగా ప్రశ్నించాడు.

"అయిందండీ తాతగారూ!" ముక్తసరిగా ప్రత్యుత్తరం చెప్పింది సుమిత్ర.

"ఎందుకు కాదమ్మా! అందరూ నాలాంటి దరిద్రులే ఉంటారా ప్రపంచంలో? అదృష్టవంతులు గూడా ఉంటారు..." ఎడమచేతి వ్రేళ్ళతో ఫాలతలాన్ని రాచుకుంటూ చెప్పుకు పోతున్నాడు వృద్ధుడు. "ఒక్కగా నొక్క కూతురు నాకు—రుక్మిణి! చిన్నప్పుడే తల్లి చనిపోయింది. పెంచి పెద్ద జేశాను. నా తమ్ము డొకడు గూడూరులో గవర్మెంటు నౌఖరీ చేస్తూండేవాడు. చదువుకోమని అమ్మాయిని వాడి దగ్గర దిగవిడిచాను. తలగడుగులకు పోగానే వడగళ్ళవాన వచ్చింది. కలరా తగిలి వాడు కళ్ళు మూసుకు పోవడంతో ఆ కాపురం గూడా చిందర వందరై పోయింది. నాటినుంచీ ఈ ముసలి పీనుగతో వేగుతూ వేళకు తిండిలేక, ఒంటినిండుకూ బట్టలేక అమ్మాయి క్రుంగి కృశించిపోతూంది. నీబోటి వాళ్ళెవరైనా వస్తే క్రిందికి వేయడాని కొక చాపయినా ఈ ఇంట్లో లేదు. ఇక కట్నాలూ కానుకలూ ఎక్కడినుంచీ తీసుకొస్తాను? ఈ ముదనష్టపువాడికి కన్యాదానఫలం కూడానా! లేవమ్మా లేవు. ఆ ఆశలు లేనేలేవు..."

వృద్ధుడి కంఠం గద్గదికమై పోయింది. కనుగొలకుల్లో కన్నీళ్ళు నిలిచాయి.

"కానీ ఒకప్పుడు ఆశలుండేవి. ఉండబట్టే పదేళ్లు పోరాడాను. ఏంలాభం తల్లీ? కొండతో పొట్టేలు తలపడతే ఏమవుతుంది? ఏడెనిమిదేళ్లు క్రింది కోర్టుల వెంట తిరిగాను. చివరకు హైకోర్టుకు గూడా వెళ్ళాను. డబ్బున్నవాడు సాక్ష్యాలు తయారుచేయగలడు. మనుషుల్నే కొనేయగలడు. నాచేతనేమవుతుంది? అప్పుల పాలైపోయాను. చిప్ప చేతికొచ్చింది. ఈ ఊరికొచ్చావు గనుక నువ్వూ వినే ఉంటావు. అతగాడి పేరు

శివారెడ్డి. కొండంతరెడ్డి. నాదేమో అయిదెకరాల నేల. ఆ పొలం నా చేతిలో ఉంటే అమ్మాయికో దారి చూపెట్టగలిగి ఉండేవాణ్ణి. చెరువులకు చెరువులే ఆ రెడ్డివి. తోపులకు తోపులే ఆ రెడ్డివి. నా నాలుగు కయ్యలూ లేకపోతే అతగాడికి తరిగి పోయే దేమీలేదు. నా అదృష్టంకొద్దీ, ఆయన కన్ను నా నేల పైన పడింది. ఇంతవరకూ దయదలిచి ఊరుకున్నారు. గానీ అప్పులవాళ్ళు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఈ ఇంటిని వేలం పాడేస్తారు. నాకట్టెపం శాశ్వతం ? ఇది మట్టిపాలవుతుంది. నా బిడ్డకీ లోకంలో దిక్కుండదు. ఎంత పుణ్యం, ఎంత పుణ్యం, ఎంత పుణ్యాన్ని ఆర్జించాడో చూచావా తల్లీ!"

అప్రయత్నంగా రెండడుగులు వెనక్కు వేసింది సుమిత్ర. ములుకులాంటి పలుకులు ఆమె ఎదలో గ్రుచ్చుకుంటున్నాయి. దిమ్మెక్కిపోయిన తలపైన పిడుగులు వర్షిస్తున్నాయి. వృద్ధుడు సుమిత్రవైపు చూడటం లేదు. రెండు చేతులతో తలను గట్టిగా అదిమి పట్టుకుని పై కప్పుకేసి చూస్తున్నాడు. అతడి కళ్ళల్లో నుంచీ ఉన్మాదపు ఛాయలు తొంగిచూస్తున్నాయి.

'ఇదిగో నేనుచెబుతున్నాను.ఊరివారిబిడ్డనునగరువారికొ ద్దే నగరివారి బిడ్డను నారాయణుడు కొట్టకుండా ఉండడు. విషపల్లి ముండావాణ్ణి నేను! నా శాపం ఊరికేపోదు. ఆ ఇంట దీపం నిలవదు. ఆ వంశం వృద్ధికాదు..."

సుమిత్ర ఒడలిపైన తేళ్ళూ, జెర్రులూ ప్రాకుతున్నట్టు న్నాయి. ఆమె దాదాపు బాహ్యస్మృతిని గోల్పోయింది. ఆ ఇంటిలోనుంచి తనెలా బయటపడిందో ఆమెకు తెలియదు. ఏ విధంగా స్వగృహానికి చేరుకుందో ఆమెకు తెలియదు.

కళ్ళు మూసుకుంటే చాలు ఆ వృద్ధుడి రోగశయ్య ఆమె మనోనేత్రాల ఎదుట ప్రత్యక్షమవుతుంది. ఉండి ఉండీ అతడి శాపవాక్కులు ఆమె చెవుల్లో ఘీంకారాలు సల్పుతాయి. వారం పది రోజులకు కానీ ఆమె మామూలు మనిషి కాలేకపోయింది.

ఓ రోజున చిదానందం ప్రశ్నించాడు గూడా: "కొద్ది రోజులనుంచీ పరధ్యానంగా ఉన్నట్టున్నావేం సుమిత్రా! ఏమిటీ విశేషం?" అని.

సుమిత్ర అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోదలిచింది. రుక్మిణితో తన చిన్ననాటి స్నేహం దగ్గరినుంచీ మొదలుపెట్టి ఇటీవలి పతాక సంఘటనదాకా కథంతా పూసగ్రుచ్చినట్టుగా చెప్పింది.

అంతా విని ఒక్కపెట్టున బిగ్గరగా నవ్వేశాడు చిదానందం. "ఇదేమిటి సుమిత్రా! నువ్వింతటి పిచ్చిదానివని అనుకోలేదు నేను! ఆస్తి పాస్తులకు సంబంధించి ఏవో వ్యవహారాలు వస్తాయి. రావడం సహజం! వచ్చాక న్యాయా న్యాయాలను విడమరిచి చెప్పడానికి న్యాయస్థానాలున్నాయి. కోర్టులో మన పక్షాన తీర్పు జరిగింది గనుక మనది న్యాయమే నన్నమాట! ఇందులో మనం చేసిన అక్రమ మేముంది? ఏమీలేదు. ఇక వాళ్ల శాపనార్థాల సంగతంటావా ! తిట్టుకోనీ, మనదేంపోయింది! పిల్లి శాపాలకే ఉట్లు తెగిపోతాయా?"

నిరుత్తరురాలై పోయింది సుమిత్ర. మొదట మొదట భర్త వాదం సత్యసమ్మతమే ననిపించినా రానురానూ ఆమెలో

కొత్త కొత్త సందేహాలు రగులుకోసాగాయి. ఈ లోకంలో న్యాయంగా భావింపబడుతున్న దేదైతే ఉందో అదొక క్లిష్టమైన విషయంలా ఉంది. ఆ న్యాయానికి కళ్ళే గానీ హృదయం ఉన్నట్టు లేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ కళ్ళు గూడా లోపించి చెవులు మాత్రమే మిగిలేటట్టున్నాయి. ఏది న్యాయం? వెర్రి బాగుల హరిశ్చంద్రుణ్ణి ముప్పతిప్పలు పెట్టి మూడు చెరువుల నీళ్ళు త్రాగించిన విశ్వామిత్రుడిది న్యాయంకాదని ఎవరు చెప్ప గలరు? కాగితంలో వ్రాసి ఇచ్చిన మేరకు అప్పు తీసుకున్న వాడిని వాడి శరీరంలోనుంచీ వీశెడు మాంసం కోసి పెట్టమన్న వెనిస్ వర్తకుడిది న్యాయంకాదని ఎవరు చెప్పగలరు? అమ్మో, కఠిన పాషాణంకంటే కర్కశమైనదీ న్యాయం. తానొక న్యాయాధీశుడులా సర్వకాల సర్వావస్థల్లోనూ న్యాయానికే అంటిపెట్టుకుని ఉన్నట్టు తలపోస్తున్నాడు ఆధునిక మానవుడు. మనోవాక్కాయ కర్మల ద్వారా మానవుడు చేస్తున్న నేరాలకు అప్పటి కప్పుడే సముచితమైన శిక్ష అనుభవించి తీరాలని భగ వంతు డొక చట్టం జారీచేస్తే, ఆ చట్టం ఉద్భవించిన తర్వాత అయిదు నిమిషాలకు ఈ ప్రపంచంపైన నరజాతి మచ్చుకైనా మిగలదు. భగవంతుడు దయాసముద్రుడు. కరుణామయుడు. ఆ భగవతతునికి ప్రతినిధినని చెప్పుకుంటున్న మానవుడు, ఆ భగవంతుని అంశ తనలో ఎక్కువగా ఉందని గర్వపడుతున్న మానవుడు శుష్కమైన న్యాయం పేరిట తోడి మానవుడి బ్రతుకుపైన నిప్పులు చల్లడంకన్నా దారుణం వేరొకటి లేదు......

తాను స్వయంగా రూపొందించుకున్న ఈ వాదంతో

భర్తవాదాన్ని పూర్వపక్షం చేయడానికి గూడా సుమిత్ర వెను దీయలేదు.

ఈసారి చిదానందం నిరుత్తరుడై పోయాడు. కానే పు నీళ్ళు నమిలి "ఈ గొడవ మన కెందుకులే సుమిత్రా! మా నాన్నగారొకరు చెబుతే వినేవాళ్ళు కారు" అంటూ తప్పించు కున్నాడు.

గడచిపోతున్న కాలం వృద్ధుడి శాపవాక్కులకు జీవం పోస్తూంది.

ఈనాడు మామగారు సిద్ధాంతిగారిని పిలిపించి తన కాపు రానికి దుర్దశరావడానికి హేతు వేమిటో తేల్చి చెప్ప మంటున్నారు.

రోగానికి సరైన మందేదో నిర్దేశించి చెప్పగలరా సిద్ధాంతి గారు ?

*　　　*　　　*　　　*

సిద్ధాంతిగారికి నిద్ర పట్టడంలేదు.

మహిడీకి యాభై గజాల దూరంలో ఏకాంతంగా కాలం గడపడానికని చిదానందం కట్టించుకున్న 'అవుట్ హౌస్'లో బసచేశారు సిద్ధాంతిగారు. కాలక్రమాన చిదానందానికీ ఏకాంతానికీ అంతగా సరిపడకపోవడంతో ఆ ఇల్లు ప్రస్తుతం వ్యవసాయోపకరణాలకు నిలయంగా, ధాన్యాగారంగా, అతి థులకు విడిదిగా, ఇంకా రకరకాలుగా వినియోగపడుతూంది.

ఈవలా అవలా రెండు రెండ్ల నాలుగు గదుల మధ్యగా పెద్ద హాలు. తోటలోనుంచీ గాలి ధారాళంగా లోపలికి వీస్తూంది. నల్లులు, దోమలు మొదలైన క్రిమికీటకాల బాధ

బొత్తిగాలేదు. శయ్యా గూడా సుఖప్రదంగానే ఉంది. ఐనా సిద్ధాంతిగారికి నిద్ర పట్టడంలేదు !

సిద్ధాంతిగారికి నిద్ర పట్టకపోవడానికి కారణాలు రెండు-

ఒకటి : నిర్విరామంగా జాతకాలు పరిశీలించడంవల్ల కలిగిన శిరోభారం. రెండు : ఎక్కడినుంచి వస్తూందో మరి, నాసికా రంధ్రాలకు ఏమాత్రం సహ్యంగాకుండా ఉన్న దుర్వాసన.

అందుకని పైకిలేచి రెక్క తలుపులగుండా ప్రతి గది లోకీ తొంగి చూడడానికి ప్రయత్నించారు సిద్ధాంతిగారు. ఆయన కళ్ళకు చిమ్మచీకటి వినా మరొకటి కానరాలేదు.

సిద్ధాంతిగారు మళ్ళీ పడకపైన మేనువాల్చారు.

గంట పది కావస్తూంది.

ఊరంతా మాటు మణిగింది.

రెడ్డిగారి మేడలో గూడా మనుషుల కలకలం తగ్గింది.

అప్పుడప్పుడే ఓ కునుకు దూరదూరాల నుంచీ విన వస్తున్న కమ్మటి రాగాలాపనంలా సిద్ధాంతిగారి మానసిక చైతన్యం చుట్టూ తెరలు దించుతూంది.

ఎవరో తట్టి మేల్కొలుపుతున్నట్టుగా తోచి తటాలున లేచికూర్చున్నారు సిద్ధాంతిగారు.

తడుతున్నది తననుగాదు – తలుపును.

గబగబా వెళ్ళి ఆయన తలుపు తీశారు.

ద్వారంలోనుంచీ అవలికి పడుతున్న దీపకాంతి కడ్డంగా ఇద్దరు స్త్రీలు...

"నేనేనండి బాబుగారూ ! రాజమ్మను. చిన్నమ్మగారు మీతో మాట్లాడాలంటే పిల్చుకొచ్చాను."

సిద్ధాంతిగారు విస్తుపోయారు. కానీ తమ హావభావాల్లో ఆశ్చర్యం ప్రకటితం గాకుండా జాగ్రత్తపడుతూ "అలాగా ! రా తల్లీ ! లోపలికి వచ్చి కూర్చో" అన్నారు.

రాజమ్మ ద్వారం దగ్గరే నిల్చుంది. సుమిత్ర సిద్ధాంతిగారి కల్లంత దూరంలో గోడవారగా కూర్చుంది.

"మీతో ఓ విషయం చెప్పుకోవాలనిపించింది. పగటివేళ మీరు ఒంటరిగా ఉండరు. అందుకని ... " అంటూ అర్థోక్తిలో ఆగింది సుమిత్ర.

"దానికేమమ్మా ! నిరభ్యంతరంగా చెప్పుకోవచ్చు. ప్రత్యేకంగా జాతకం చూపించుకోవాలనుకున్నావా ఏమిటి?" అన్నారు సిద్ధాంతిగారు.

"జాతకాల పిచ్చి నాకు మరీ అంత ఎక్కువగా లేదని చెబుతే మీరు కోప్పడుతారేమో ... " జంకుతో సిద్ధాంతిగారి వైపు చూచింది సుమిత్ర.

సిద్ధాంతిగారు గలగలా నవ్వేశారు. "భలే దానివమ్మా నువ్వు ! నా కెందుకు కోపం ? ఈ విచిత్ర ప్రపంచంలో ఎవరి పిచ్చివాళ్ళ కానందం. ఒకరికి జాతకాల పిచ్చి. మరొకరికి సాముద్రికం పిచ్చి. ఒకడికి పక్షి శాస్త్రం. ఇంకొకడికి మంత్ర శాస్త్రం. కానీ ఒకడి పిచ్చి వేరొకడి ఉదర పోషణకు దారి జూపుతున్నంతకాలం ఆ పిచ్చివల్ల లోకానికి ఉపకారం జరుగుతున్నట్టే కదా ?"

నివ్వెరపడిపోయింది సుమిత్ర. అయినా అంతలో తేరుకుని, "అలాగని నేను జ్యోతిష శాస్త్రాన్ని అధిక్షేపిస్తున్నానని మీరు భావించగూడదు ..." అంటూ క్షమాపణ చెప్పుకుంది.

"అబ్బే. నేనలా ఎందుకనుకంటానమ్మా? నమ్మినవాడికి దేవుడు, నమ్మకపోతే రాయి. శాస్త్రం గూడా అంతే! నా శాస్త్రంమీద మీ మామగారికెందుకో చెప్పరానంతగురి. అప్పటికి నేనేమో ఇంద్రజాలికుడినైనట్టు, తీరని కొరతలకు తిరుగులేని నివారణోపాయాలు కని పెట్టగలనని ఆయన ఆశిస్తారు. నిజానికిందులో నేనుమాత్రం చేయగలిగిందేముంది? లేదంటే శాంతిహోమం చేయాలంటాను. లేదా నవగ్రహ పూజ జరపాలంటాను. అదీగాకపోతే అన్నదానమో, గోదానమో ..."

అడ్డు తగిలింది సుమిత్ర— "పోనీ భూదానం చేయమంటే?"

"భూదానమా?" వింతగా సుమిత్ర ముఖంలోకి చూచారు సిద్ధాంతిగారు.

"అసలు విషయంలోకే వస్తున్నాను. మా మూలంగా ఓ కుటుంబానికి అపకారం జరిగింది. ఆ కుటుంబాని కుండిన ఏకైకాధారం అయిదెకరాల నేల. ఆపొలం పైనవాళ్ళకూవీళ్ళకూవ్యవహారం వచ్చింది. పదేళ్ళు కోర్టుల వెంట తిరిగిన తర్వాత తీర్పేమో వీళ్ళ కనుకూలంగానే జరిగింది. కానీ, ఏ ఆస్తిలేకపోతే ఆ కుటుంబం నడివీధి పాలవుతుందో, ఆ ఆస్తి మాకు వద్దే వద్దని నా ఉద్దేశ్యం..."

సిద్ధాంతిగారు ఆలోచనలో పడ్డారు. ఒకటి రెండు నిమిషాలు మౌనంగా గడిచిపోయిన తరువాత ఆయన "అయితే మీ కాపురంలో ఇటీవల ఏర్పడిన పరిణామాలకు, ఆ కుటుంబానికి జరిగిన అపచారానికి కార్యకారణ సంబంధాన్ని ఊహిస్తున్నావటమ్మా నువ్వు ?" అన్నారు.

ఈ ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పడానికి ముందుగా సుమిత్ర కాసేపు ఆలోచించుకోవలసి వచ్చింది.

"ఒకసారిగాదు లెక్కలేనన్నిసార్లు నాకూ అదే అనుమానం కలిగింది. అనుమానం కలిగినప్పుడల్లా నేను ఆలోచిస్తూ కూర్చునేదాన్ని ! కొండ ఊట నీళ్ళు త్రాగితే జలుబు పట్టుతూండగా, వానలో తడిస్తే జ్వరం వస్తూండగా, మితిమీరి ధూమపానం చేస్తే క్షయరోగం తప్పనిసరిరాగా ఇక చేయరాని పని చేస్తే, అందుకు ఫలితం అనుభవించవలసిన అవసరం లేదనుకోడం ఎంతవరకూ సబబు ? నేను చెబుతున్న కుటుంబంలో ఓ అమ్మాయి ఉంది. ఆమెకూ ఇంచుమించు నా ఈడే ఉంటుంది కానీ, ఇంతవరకూ ఆమెకు పెళ్ళికాలేదు. పరిస్థితి ఇలాగే కొనసాగితే ఆమె కింక పెళ్ళయ్యే సూచనలు గూడా లేవు. జలాశయాల్లోనుంచీ ఉద్భవిస్తున్న నీటి ఆవిరి ఆకాశాని కెగప్రాకి అక్కడ మేఘాలుగా రూపొందుతూండగా ఆ అమ్మాయి మనసులో రగులుకుంటున్న నిరాశల పొగలు, నిట్టూర్పుల సెగలు వృథా కాగలవనుకోగలిగే పాటి సాహసం నాకు లేదు. పైకి విసరిన రాయి అలాగే పైకెగిరిపోకుండా భూమిపైన పడుతున్నందుకు గుడా ఓ కారణాన్ని చెబుతుంది ఆధునిక విజ్ఞానం. భూమ్యాకర్షణ శక్తిలాగే అనేక సంఘటనలకు వాటి

వెనుక నున్న కారణాలు కళ్ళకు కనిపించవు. కానీ, అవి బుద్ధికి భాసిస్తాయి. అంతెందుకూ ? మీ కొక చిన్న నిదర్శనం చెబుతాను. ఆ పొలంపైన మా హక్కు స్థిరపడి అయిదారేళ్ళు కావస్తున్నాయి. ఈ అయిదారేళ్ళలో మా కా పొలం మూలంగా లభించిన రాబడి అక్షరాలా పూజ్యమేనంటే మీరు నమ్మరు. కానీ ఆ మాట నిజం. ఒక సంవత్సరం కలుపు తీయకముందే చీడ తగిలి పైరంతా పాలిపోయింది. మరు సంవత్సరం వెన్నుపోతూండగా బావిలో నీళ్ళు వట్టిపోయాయి. ఇలా కాదని చెరకు పైరు చేయమన్నారు మామగారు. చేస్తే ఏమైంది ? పైరేమో ఏపుగా కొబ్బరితోటలా పెరుగుతుంది. కానీ తీరా గానుగాడేసరికి బానలు కావలసి వస్తాయి. ఆ పాగు ముద్దలకు కుదరదు. తీసితీసి బానలకు పోయవలసి వస్తుంది. కొనేవాళ్ళు లేక, ఆ వాసనకు భరించలేక చిట్టచివర కలాగే ఆ బానలను తీసుకెళ్లి దిబ్బగుంతలో దిమ్మరించడం జరుగుతూంది. ఈ హాల్లో మీరెలా పడుకోగలిగారో నాకు తెలియడం లేదు. అదిగో, ఆ గది నిండుకూ అలాంటి పెడ కడవలే ఉన్నాయి..."

సిద్ధాంతిగారు నిర్ఘాంతపోయారు.

సుమిత్ర మళ్ళీ ప్రారంభించింది. "మీరు మా కుటుంబానికి శ్రేయోభిలాషులు. ఈ సాయం చేస్తే మరొక కుటుంబాన్ని నిలబెట్టిన వాళ్ళవుతారు గూడా !..."

"కానీ నువ్వు సూచిస్తున్న భూదానంవల్ల ఆ కుటుంబాని కెలా మేలు జరుగుతుందమ్మా ! అదీ చెప్పు" అన్నారు సిద్ధాంతిగారు.

"నూటికి తొంభైతొమ్మిది వంతులు మేలు జరుగవచ్చు ననే నా ఆశ. మీరు భూదానం ప్రసక్తి తీసుకొస్తే, మామ గారికాపొలంసంగతి జ్ఞప్తికి రాక తప్పదు. నాలుగేళ్ళనుంచీ అది అచ్చిరాని నేలన్న నమ్మకం ఆయనలో దృఢపడిపోతూంది. మీరు కథనందాకా లాక్కొస్తే మిగిలిన భాగాన్ని సర్దుబాటు చేసుకోవచ్చునన్న నమ్మకం నాకుంది. ఎలాగూ దానం చేయా లన్న నిర్ణయానికి వస్తారు గనుక ఎవరికో దారంట వెళ్ళే దానయ్య కివ్వడంకన్నా ఆదిలో ఆ పొలం ఎవరిదో వాళ్ళకే దాన్ని ముట్టజెప్పడం మంచిదన్న భావాన్ని మామగారిలో కలిగించవచ్చుననే నే ననుకుంటున్నాను. ఈ విషయంలో నా కెలాగూ మావారి తోడ్పాటు ఉండనే ఉంటుంది..."

"ఓహో, చిదానందాన్ని గురించి చెబుతున్నావటమ్మా! అతగాడి సంగతి నాకు తెలుసు. అతడు నువ్వెంత చెబితే అంత! ఇప్పుడు మనకొచ్చిన తంటా అంతా ఈ ముస లాయనతోనే!" సిద్ధాంతిగారు మళ్ళీ నవ్వసాగారు.

"అందుకు మీ రుండనే ఉన్నారు" అంది సుమిత్ర.

"అబ్బే, నాదేముందమ్మా! నేను నిమిత్తమాత్రుణ్ణి. ఈ నాటకానికి సూత్రధారిణివి నువ్వు. నిన్నెలా పొగడాలో నాకు తెలియడంలేదు..."

"మీరు పెద్దవారు. మీ పొగడ్తకు నేను అర్హురాల్ని కాను." లేచి నిల్చుంటూ ద్వారంవైపు చూచింది సుమిత్ర.

తాంబూలంతో, కొత్త ధోవతులతో నిండిన పళ్ళెరాన్ని తీసుకొచ్చి సుమిత్రచేతి కందించింది రాజమ్మ.

పళ్ళెరాన్ని సిద్ధాంతిగారి పాదాల ముందుంచి నమస్కరించింది సుమిత్ర.

"ఆశయ సిద్ధిరస్తు. పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిరస్తు !" నిండు మనసుతో దీవించారు సిద్ధాంతిగారు.